

Predstavljamo vam ogranke Matice hrvatske / *Introducing the branches of Matica Hrvatska*

Ogranak Matice hrvatske u Splitu / *The branch of Matica Hrvatska in Split*

Od ilegale do svjetala pozornice

From the illegal to the lights of the stage

Matica hrvatska u Splitu slavi 70. rođendan!

Matica Hrvatska in Split is celebrating its 70th birthday!

Kako nam je samo proletjelo tih sedam desetljeća! Kad se skupina hrvatskih domoljuba okupila godine 1952. imala je za cilj samo jednu misao – očuvanje hrvatskoga identiteta, naše baštine, našeg hrvatskoga jezika. Tek što su postali punoljetni, stigla je 1971. i Matica hrvatska je zabranjena. Sve što je hrvatski disalo postalo je ne samo politički, nego i životno nepodobno. Matičari su doslovce pometeni jednako kao i hrvatski proljećari na svim razinama, osobito na hrvatskim sveučilištima. Za hrvatske proljećare od kojih su mnogi bili i članovi Matice hrvatske nije bilo mjesta u državnim, pa ni u kakvim drugim pravim službama iako su bili najobrazovaniji. Jedva su se mogli zaposliti i na marginalnim poslovima. Njihova je egzistencija bila nemoguća u uvjetima kad je sve hrvatsko označeno neprijateljskim u tom jugoslavenskom režimu u kojem nije bilo mjesta za hrvatske domoljube. Tako se kroz sudbinu Hrvata i njihovo političko smaknuće godine 1971. može pratiti i sudbina Matice hrvatske i njezinih članova.

Dvadeset godina Matica hrvatska nije smjela postojati u Hrvatskoj, ali to nije ugasio hrvatski duh ma koliko su se jugo-

How those seven decades flew by! When a group of Croatian patriots gathered in 1952, they had only one goal in mind – the preservation of Croatian identity, our heritage, and our Croatian language. As soon as they came of age, 1971 arrived and Matica Hrvatska was banned. Everything that breathed Croatian became not only politically, but also unfit for life. The registrars have literally swept away just like the Croatian springers at all levels, especially at Croatian universities. There was no place for the Croatian spring workers, many of whom were also members of Matica Hrvatska, in the state, or even in any other real services, even though they were the most educated. They could hardly find employment even in marginal jobs. Their existence was impossible in the conditions when everything Croatian was labeled as hostile in that Yugoslav regime in which there was no place for Croatian patriots. Thus, through the destiny of the Croats and their political execution in 1971, the destiny of Matica Hrvatska and its members can be traced.

For twenty years Matica Hrvatska was not allowed to exist in Croatia, but that did not extinguish the Croatian spirit, no matter how hard Yugoslav spies and murderers tried to hunt them down and kill them around the world. Matica Hrvatska in exile, outside the borders of our beautiful homeland Lijepa

slavenski špijuni i ubojice trudili ganjati ih i ubijati po svijetu. Matica hrvatska u izbjeglištvu, izvan granica Lijepe naše domovine sjala je svim svojim sjajem a hrvatska misao nikada nije prestala postojati u srcima Hrvata koji su sanjali svoju državu.

A onda je došla godina 1991. I ostvarenje svih hrvatskih snova o modernoj hrvatskoj državi. Dugo potiskivana ljubav prema Domovini silom otjeranih Hrvata buknila je svom svojom snagom, a iseljena Hrvatska stala je u obranu hrvatske Domovine.

Srušen je Berlinski zid kao uvertira u rušenje zločinačkog komunističkog režima, a na tom je tragu pao i komunistički režim na jugoslavenskom prostoru. Padajući, htjeli su uništiti sve hrvatsko – naše katoličke crkve, naša groblja, naše gradove, našu kulturu, naš identitet, našu baštinu, naše sinove, našu braću, naše muževe, momke, prijatelje, naše djevojke i majke, sve što je disalo hrvatski. Nije im dosta bilo zločina svih godina dotad.

Ali Hrvatska je ustala i obranila se. Uz veliku žrtvu hrvatskih branitelja, uz najveću moguću potporu hrvatskog iseljeništva, onoga istog koje je proglašeno nepodobnim. Onog koje je podrugljivo desetljećima nazivano hrvatskom emigracijom. Ta je hrvatska emigracija ljubavlju pobijedila svoje progonitelje.

U emigraciji su djelovali i naši matičari, a novine koje su objavljivali potajno su se čitale i u Hrvatskoj. Zabranjeno štivo uvijek je bilo najdraže.

Na krilima jedne velike ljubavi stvorena je samostalna hrvatska država koja je 15. siječnja 1992. i međunarodno priznata, a sa stvaranjem naše države obnovljena je i Matica hrvatska. Jako dobro pamtim taj zarazni en-

Naša, shone with all its splendor and the Croatian thought never stopped to exist in the hearts of Croats who dreamed of their own state.

And then came the year 1991. And the realization of all Croatian dreams about a modern Croatian state. The long-suppressed love for the Motherland contrary to his will impelled Croats to flare up with all their might, and the evicted Croatia stood in defence of the Croatian Motherland.

The Berlin Wall was destroyed as a prelude to the overthrow of the criminal communist regime, and the communist regime in Yugoslavia also blows down on that trail. Falling, they wanted to destroy everything Croatian – our Catholic churches, our cemeteries, our cities, our culture, our identity, our heritage, our sons, our brothers, our husbands, boyfriends, friends, our girlfriends and mothers, everything that breathed Croatian. They hadn't had enough of crime in all the years up to that point.

But Croatia stood up and defended itself. With the great sacrifice of Croatian veterans, with the greatest possible support of the Croatian emigration, the same one that was declared unacceptable. The one that was derisively called Croatian emigration for decades. That Croatian emigration defeated its persecutors with love.

Our „Matičari“ also worked in emigration, and the newspapers, they published were secretly read in Croatia as well. Banned reading was always a favorite.

On the wings of one great love, an independent Croatian state was instituted, which was internationally recognized on January 15, 1992, and with the creation of our state, the Croatian Motherland was also renewed. I remember very well the infectious enthusiasm that carried us in the 90s, even though I was only a student in Zagreb at the time.

With the establishment and creation of the Croatian state, Matica Hrvatska also spread in Croatia. That is how her work was renewed in Split, and all the most important things that happened in culture

tuzijazam koji nas je nosio 90-ih godina, iako sam tada bila samo studentica u Zagrebu.

Sa stvaranjem hrvatske države prodisala je i Matica hrvatska u Hrvatskoj. Tako je i u Splitu obnovljen njezin rad, a sve najvažnije što se događalo u kulturi i znanosti u našem gradu, potjecalo je iz Matice hrvatske. Sve je imalo hrvatski predznak. I svima je to bilo normalno. Matica hrvatska u gradu svetoga Dujma, mučenika i zaštitnika Splita i Splitsko-makarske nadbiskupije disala je napokon punim plućima. U gradu oca hrvatske književnosti Marka Marulića objavljivale su se knjige koje su u bivšem režimu bile zabranjivane, na tribinama su gostovali Hrvati koji su bili proganjani i nepoželjni, hrvatski se časopisi više nisu morali skrivati ni čitati u tajnosti.

Ogranak Matice hrvatske (OMH) u Splitu baštini danas sve što su prošli naši pretci, živimo i radimo na temeljima koje su nam oni ostavili.

Već 30 godina uspijevamo redovito održavati *Dane Matice hrvatske* na kojima gostuju ugledni hrvatski umjetnici, znanstvenici, i osobito povjesničari – sve redom hrvatski domoljubi. Tako smo ovogodišnje, jubilarne, 30. *dane Matice hrvatske* u Splitu otvorili satom povijesti dr. sc. Blanke Matković (slika 1), mlade povjesničarke koja živi i radi u Londonu, a koja je, istražujući brojne komunističke arhive u Hrvatskoj i izvan nje, pokazala kako je jugoslavenški režim, ma koliko se i danas u Hrvatskoj šutjelo o tome, držao logor u Jasenovcu čitavih deset godina nakon završetka Drugoga svjetskog rata, od 1945. do 1955. Možete samo zamisliti čemu je služio!

Potom je u organizaciji našega splitskoga Ogranaka Matice hrvatske prikazan do-

and science in our city came from Matica Hrvatska. Everything had a Croatian sign.

And it was normal for everyone. The motherland of Croatia in the city of St. Dujmo, martyr and protector of Split and the Split-Maker Archdiocese, was finally breathing fully. In the city of the father of Croatian literature, Marko Marulić, the published books that were banned in the former regime, Croats who were persecuted and unwanted were guests in the stands, and Croatian magazines no longer had to be hidden or read in secret.



SLIKA 1. Mlada hrvatska povjesničarka dr. sc. Blanka Matković u Ogranku Matice hrvatske u Splitu

FIGURE 1. Young Croatian historian Ph.D. Blanka Matković, at the Matica Hrvatska Branch in Split

Today, the branch of Matica Hrvatska (OMH) in Split inherits everything that our ancestors went through, we live and work on the ground they left us.

For 30 years, we have succeeded in regularly holding *Days of the Matica Hrvatska*, which are participating eminent Croatian artists, scientists, and especially historians – all in turn Croatian patriots.

kumentarni film proslavljenoga hrvatskog redatelja Jakova Sedlara (inače vršnjaka našeg Ogranka) „*Hrvatski pravednici*“, posvećen Hrvatima koji su spašavali Židove u doba NDH (**slika 2**).

This is how we opened this year's jubilee, 30th Days of Matica Hrvatska in Split with a history lecture by Dr. Blanka Matković (**Figure 1**), a young historian who lives and works in London, who, researching numerous communist archives in Croatia and abroad, showed



SLIKA 2. Publika na projekciji filma „*Hrvatski pravednici*“ u Splitu; foto OMH Split
FIGURE 2. *The public at the screening of the film „The Righteous of Croatia“ in Split; photo by OMH Split*

Film je premijerno prikazan 12. kolovoza u Starom Gradu na Hvaru jer je upravo tamo pokopan Ratimir Deletis, Hrvat koji je spasio najviše, više od stotinu, Židova, a njegov sin, danas ugledni liječnik u New Yorku dr. Vedran Deletis sa suprugom i kćerkom Katarinom, počastio nas je svojim dolaskom na splitsku projekciju (**slika 3**).

Otvaramo teme o kojima se i danas šuti a koje zanimaju naše ljude.

Već ranije doveli smo članicu Akademije znanosti i umjetnosti u Argentini Carmen Veljićak koja nam je predstavila „*Hrvatsku povijest*“ na španjolskom jeziku. Priredili smo i predstavljanje gotovo autobiografske knjige „*Vrijeme u meni i ja u vremenu*“ kulturnoga urednika Slobodne Dalmacije, gos-

that the Yugoslav regime, no matter how silent it is in Croatia today, kept a camp in Jasenovac for ten whole years after the end of the World War II, from 1945 to 1955. You can only imagine what it was used for!

Then in the organization of our Split branch of Matica Hrvatska, a documentary film by the well-known Croatian director Jakov Sedlar (otherwise a coeval of our branch) “Croatian Righteous” was shown, dedicated to the Croats who saved the Jews during the NDH (**Figure 2**).

The film premiered on August 12 in Stari Grad on Hvar, because Ratimir Deletis, a Croat who saved the most, more than a hundred, Jews, and his son, today a respected doctor in New York, Dr. Vedran Deletis, was there with his wife and daughter Katarina, honored us with his appearance at the screening in Split (**Figure 3**).

podina Josipa Jovića u čije se vrijeme novina prodavala u tiraži o kojoj sve dnevne novine zajedno danas mogu samo sanjati.

Matici hrvatskoj u čast, u povodu 180. godišnjice osnutka, njezinom Ulicom, prvi put organizirali smo revijalnu utrku za djecu iz vrtića, majke, bake, ali i svjetsku maratonku Anu Piplicu (65), koja uživa u trčanju maratona po cijelom svijetu. Upravo se bila vratila iz Chicaga gdje je za pet sati istrčala 42 kilometra dugu maratonsku dionicu. Bilo je to 15. listopada na *Dan početka Mjeseca hrvatske knjige*, pa smo svim sudionicima darovali knjige – izdanja naše Matice hrvatske, želeći time knjigu učiniti dostupnijom svima koji žele čitati.

I ove godine duž Vukovarske ulice gorjet će svijeće u znak sjećanja na nemjerljivu žrtvu grada Vukovara i njegovih branitelja kojima nikada ne možemo dovoljno zahvaliti za slobodu koju su nam podarili. To je s godinama postao svehrvatski projekt pod nazivom „*I u mom gradu Vukovar svijetli*“, a potekao je upravo iz Splita. Svake godine cijela Hrvatska 17. studenoga, dan uoči godišnjice pada grada Vukovara u četničke ruke 1991., paljenjem svijeća duž Vu-

We open up topics that are still silent today and that are of interest to our people.

We already brought Carmen Vrljičak, a member of the Academy of Sciences and Arts in Argentina, who presented „Croatian history“ in Spanish. We also organized the presentation of the almost autobiographical book „Vrijeme u meni i ja u vremenu“ (*Time in me and me in time*) by the famous editor of Slobodna Dalmacija, Mr. Josip Jović, in whose time the newspaper was sold in a circulation that all daily newspapers together can only dream of today.

In honor of Matica Hrvatska, on the occasion of the 180th anniversary of its foundation, on her street, for the first time, we organized a show race for kindergarten children, mothers, grandmothers, as well as world marathon runner Ana Piplica (65), who enjoys running marathons all over the world. She had just returned from Chicago, where she ran a 42-kilometer marathon section in five hours.

It was on October 15, the day of the beginning of the „Croatian Book Month“ (*Mjesec hrvatske knjige*), so we gave all participants books – editions of our Matica Hrvatska, wanting to make the book more accessible to everyone who wants to read.

This year too, candles will burn along Vukovarska Street in memory of the immeasurable sacrifice of the city of Vukovar and its defenders, whom we can nev-



SLIKA 3. Dr. Vedran Deletis sa suprugom i kćerkom Katarinom na splitskoj projekciji filma „Hrvatski pravедnici“, redatelja Jakova Sedlara i Mire Wolf; foto OMH Split

FIGURE 3. Dr. Vedran Deletis with his wife and daughter Katarina at the Split screening of the film „Croatian Righteous“, directed by Jakov Sedlar and Mira Wolf; photo by OMH Split

kovarske ulice i u svojim prozorima, odaje počast hrvatskim braniteljima na višemjesečnom herojskom otporu neprijateljima koji su uništili naš hrvatski grad Vukovar.

Čast nama u Splitu iskazuje i naš, Matičin Odjel za prirodoslovlje i matematiku iz Zagreba, organizacijom znanstvenog skupa *Hrvatski prirodoslovci*, koji se s časopisom „*Prirodoslovlje*“, posvećenom našim znamenitim sugrađanima prirodoslovcima, pridružuju našim *Danima Matice hrvatske* u Splitu.

A nije da mi nemamo naših poznatih sugrađana. Kao malo tko, splitski se ogranak može pohvaliti znamenitim članovima iz svih sfera društva. Primjerice, predsjednik je našeg Nadzornog odbora prof. dr. Ivica Škarić, hrvatski proljećar ‘pometen’ 1971. na Pravnom fakultetu u Splitu, a u hrvatskoj državi bio je i splitski gradonačelnik. U Matici su još dvojica nekadašnjih splitskih gradonačelnika – dr. Petar Slapničar i Andro Krstulović Opara. S nama su i naši umjetnici svjetskoga glasa – Josip Botteri Dini (**slika 4**), čija se djela nalaze i u Vatikanskom muzeju, Matko Trebotić koji je, među ostalim, za kazališta u Splitu, Dubrovniku, Rijeci i Šibeniku oslikao svečane zastore kao jedinstveni projekt nazvan „*Jadranski poliptih*“, potom kreator naše kune akademik Kuzma Kovačić... a to su samo neki iz garde naših umjetnika.

Svima je nama naša Matica na srcu. Svi smo mi samo volonteri u njoj. Zaljubljenici u svoju kulturu, baštinu, identitet. Naša je Matica hrvatska danas kao uspavana ljepotica kojoj je, kao i svemu, potrebna naša ljubav za istinsko buđenje i život. Kao i našoj državi Hrvatskoj. Jer sudbina naše Matice neodvojivo je vezana uz sudbinu hr-

er thank enough for the freedom they gave us. Over the years, this became an all-Croatian project called „Even in my city Vukovar shines“ (*I u mom gradu Vukovar svijetli*), and it originated from Split.

Every year, on November 17, the day before the anniversary of the fall of the city of Vukovar to the Chetniks in 1991, the whole of Croatia honors the Croatian defenders by lighting candles along Vukovarska street and in their windows for months of heroic resistance to the enemies who destroyed our Croatian city of Vukovar.

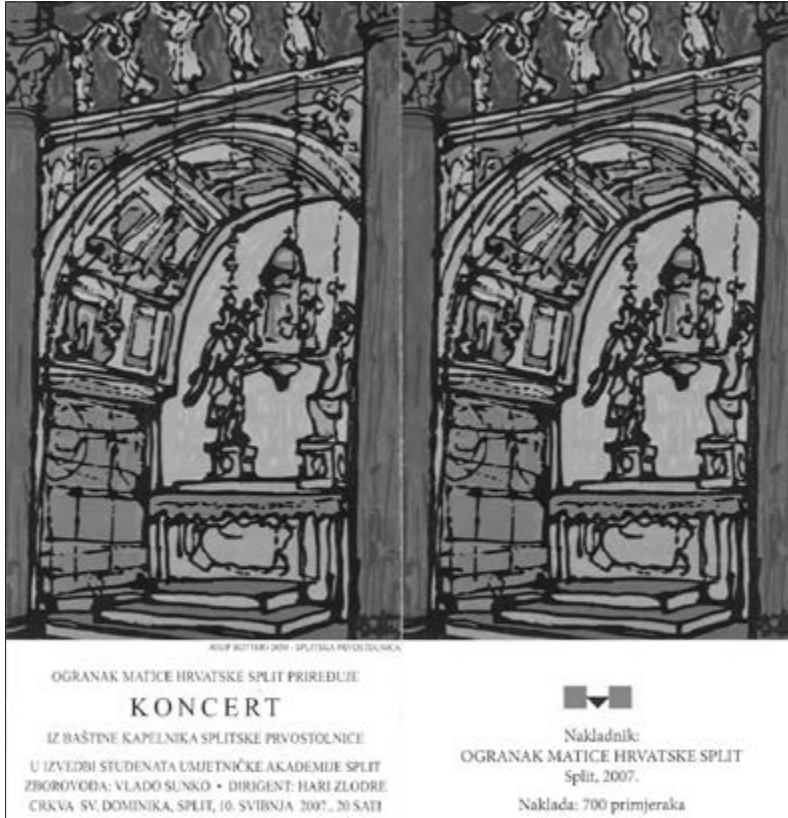
Our Matica Hrvatska, Division of Natural Sciences and Mathematics from Zagreb also honors us in Split by organizing a scientific meeting „Croatian naturalists“ (*Hrvatski prirodoslovci*), who, together with the journal „*Prirodoslovlje*“, dedicated to our famous fellow citizen naturalists, join our Matica Hrvatska Days in Split.

And it's not that we don't have our famous fellow citizens. Like a few others, the Split branch can boast of notable members from all spheres of society. For example, the president of our Supervisory Board is professor Ivica Škarić, Ph.D., the Croatian Springer ‚swept out‘ in 1971 at the Faculty of Law in Split, and was the mayor of Split in the Croatian state. There are two more former mayors of Split in Matica – Dr. Petar Slapničar and Andro Krstulović Opara. With us are also our world-renowned artist – Josip Botteri Dini (**Figure 4**), whose works are also in the Vatican Museum, Matko Trebotić who, among others, painted festive curtains for theaters in Split, Dubrovnik, Rijeka and Šibenik as a unique project called „*Adriatic Polyptych*“ (*Jadranski poliptih*), then the creator of our kuna, academician Kuzma Kovačić... and these are just some of the guard of our artists.

We all have our Matica close to our hearts. We are all just volunteers in it. Beloved of their culture, heritage and identity. Today, our Matica is like a sleeping beauty that, like everything, needs our love for true awakening and life. As well as our country Croatia. Because the destiny of our Matica is insepara-

vatske države. I kroz govor o stvaranju naše države govorimo i o životu naše Matice hrvatske. Na tragu one antologijske Matoše-

bly linked to the destiny of the Croatian state. And through the speech about the creation of our state, we are also talking about the life of our Matica Hrvatska.



SLIKA 4. Pozivnica Ogranka Matice hrvatske u Splitu, koju je izradio Josip Botteri Dini
SLIKA 4. Invitation card of the Matica Hrvatska branch in Split, made by Josip Botteri Dini

ve domoljubne pjesme „Pri svetom kralju“, koja završava stihovima: „...I dok je srca, bit će i Krocije!“, znamo, dok je srca bit će i Matice hrvatske.

On the trail of that anthology Matoš's patriotic poem „Pri svetom kralju“, which ends with the lines: „...And as long as there is a heart, there will be Croatia!“ (*...i dok je srca, bit će i Krocije!*), we know, as long as there is a heart, there will be a Matica Hrvatska.

Snježana Šetka

Predsjednica Ogranka Matice hrvatske (OMH) u Splitu
President of The Branch of Matica Hrvatska in Split